

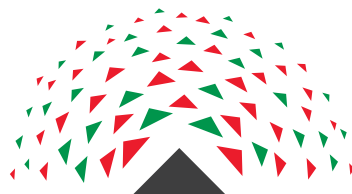

A román gazdaság és politika 2017 őszén

The Economy and Politics of Romania
in the Fall 2017

Barabás T. János

E-2017/24.

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

© Barabás T. János, 2017

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2017

ISSN 2416-0148

Összefoglalás: Magyarországnak természetes érdeke szomszédunk gazdasági, társadalmi sikere, hiszen egyre jobban egymásra vagyunk utalva. Üdvözlendő, hogy a román kormányzatok elképzeléseit is felülmúló mértékben emelkedett a nemzeti jövedelmük az elmúlt években, aminek oka a fogyasztás növekedése mellett az, hogy az ország gazdasági húzóereje a gépipar lett, ezen belül is a gépkocsigyártás lépett előre jelentősen. Az Európai Unió gazdasága is nagyobb mértékben növekszik, így ez adja a fő kedvező hátteret szomszédunk üzleti világának – ami a [beharangozott schengeni tagság](#) megszerzése után még fontosabb lesz. Ha a gépipar erősödése folytatódik, az ország GDP-növekedése folytatódni fog, még akkor is, ha a fogyasztás bővülése megtorpan. A kép ugyanakkor nem árnyak nélküli: bár Románia fő partnere az EU, a román infrastruktúra nincs megfelelően összekötve az Unióéval, a nagymértékű kivándorlás miatt is szűkül a munkaerőpiac, és nem nő a gazdaság hatékonysága. Ezek olyan strukturális problémák, amelyeket komoly politikai reformok nélkül nem lehet orvosolni. A problémákat a Mihai Tudose miniszterelnök vezette baloldali-liberális kormány felismerte, s az új kormányprogram az oktatás reformjával és vállalkozástámogató projektekkel szeretne tudásalapú gazdaságot meghonosítani, valamint befektetőket vonzani – de ezek a reformok ma még csak a kezdeteknél tartanak. Ennek jeleként akadozik például a fejlesztési források felhasználása, az EU által elvárt regionalizálás, az infrastruktúra-építés.

Abstract: Hungary's basic interest is the economic and social success of our neighbors, as we are more and more dependent on each other. It is to be welcomed that – over the expectations of their government – Romania's national income has risen over 4% in recent years, which is due to the increase in consumption and the fact that the mechanical engineering industry, including automotive manufacturing has become the driving force. The economy of the EU is also steadily growing, and this is the main positive background for our neighbors' business world – which will be even more important with the prospects of Schengen membership. If the machine industry continues to thrive, the GDP growth of the country will remain stable, even if growth in consumption stops. The picture, however, is not without a shadow, the Romanian infrastructure is not properly linked to its main partner, the EU. Furthermore, large scale emigration and the lack of education reform contributes to the shrinking of the labor market. The efficiency of the economy is not increasing, half of the population – mostly countryside residents from the South and East – are not part of the progress. All these are structural problems that cannot be remedied without major political reforms. These problems have been identified by the Socialist Prime Minister Mihai Tudose's government, hence the government's program for reforming education, administration, and helping enterprises. The aim is to build a knowledge-based economy with business support projects and attracting investors - but so far reforms are just at the beginning. As a sign of this, the use of EU development resources is lagging behind, just like infrastructure construction.

ROMÁNIÁBAN A SZOCIÁLDEMOKRATÁK EGYRE JOBBAN **DOMINÁLJÁK** A GAZDASÁGOT ÉS A POLITIKÁT

A legújabb közvélemény-kutatások szerint a bukaresti kormánykoalíció vezető erejének, a Liviu Dragnea vezette Szociáldemokrata Pártnak (*Partidul Social Democrat*, PSD) a népszerűsége elérte az 50 százalékot, míg a fő ellenzéki formáció, a Nemzeti Liberális Párt (*Partidul Național Liberal*, PNL) 30 százalékon stabilizálódott, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) pedig a megszokott 5 százalék körül teljesített. A Traian Băsescu volt államfő vezette, populista Népi Mozgalom Párt (*Partidul Mișcarea Populară*, PMP) a parlamenti bejutási küszöb alatti eredményt, 3 százalékot ért el. Zuhant az elfogadottsága Klaus Johannis államfőnek, valamint a PSD baloldali belső ellenzéki vezéregyéniségének, Victor Ponta volt kormányfőnek is. A felmérések szerint a társadalom a legfontosabb feladatnak a munkahelyteremtést, a bér- és nyugdíjemelést, a kórházépítést, a gazdasági növekedést, az infrastruktúra és az agrárium fejlesztését tartja – és kevésbé fontos a korrupció elleni küzdelem.

Meglátásom szerint a bukaresti kormány a döntéseit egyre inkább a folyamatos közvélemény-kutatások eredményeihez igazítja – ami nem feltétlenül kedvez a gazdaság hosszú távú tervezésének. A korrupció elleni ügyészség (DNA) és a polgári titkosszolgálat (SRI) párosa hatalmi központtá nőtte ki magát, a kormányzat részéről való háttérbe szorításukat a közvélemény passzivitása sem segíti. Jelenleg a legfontosabb hatalmi hálózat a Dragnea pártelnök által összefogott dél-romániai PSD-klientúra, akik döntően befolyásolják a Mihai Tudose vezette kormány tevékenységét (például a fejlesztési pénzek területi elosztását). Érdekes, hogy az ország több külföldi partnere, így a kínai kormányzat is mindezt felismerte, és a román kormány mellett gyakran a PSD vezetőivel tárgyal. A jobboldali-populista ellenzék nem tud kitörni az elszigeteltségből, és várható, hogy magyarellenességgel igyekszik majd kisajátítani a nacionalista diskurzust – a gazdasági programja ugyanis nem jelenik meg markánsan a nyilvánosságban. Ez utóbbinak az egyik oka az lehet, hogy a baloldali kormányzó erők egyre inkább jobboldali gazdaságpolitikát szeretnének megvalósítani: a bérek, nyugdíjak visszafogását, vállalkozói adókedvezményeket.

A felmérések szerint tehát a lakosság mindenható kormányzatot szeretne, jóléti intézkedéseket, ezért nehezen fognak kibontakozni a decentralizáló, a szociális kiadásokat visszafogó reformok.

A GAZDASÁG STRUKTÚRÁJA

A [Román Nemzeti Bank elemzése szerint](#) háromféle román vállalat különböztethető meg. Az első típusba az a mintegy ötvenkétezer, több évtizede működő cég, többnyire kis- és középvállalkozás (kkv) tartozik, amelyek alacsony hatékonyságúak, elavult technológiát használnak, alig van külföldi üzleti kapcsolatuk, és többségük mezőgazdasági vagy kereskedelmi vállalkozás. A teljesítményük ciklikus, igazodnak az országos gazdasági trendekhez, alacsony a hitelállományuk. Ez a csoport alig adózik, és nem tud gazdasági húzóerő lenni.

A második típust kb. tízezer hatékony, magas profitrátájú vállalat alkotja. Ezek többnyire nagy külföldi cégeknek dolgoznak be, és ők adják a gazdaság húzóerejét. Ugyanakkor a technológiai szintjük nekik sem magas. A sikeres cégek egyre inkább eladósodnak, és emiatt (is) egyre kevésbé kockáztatnak, újítanak – ami nem kedvez az információs technológia (IT) átvételének, így távolodnak a nyugati átlagszinttől. Az adósság miatt ebben a csoportban teret nyer a külföldi tőke.

A harmadik csoportot a nagyjából ezeregy száz állami cég jelenti. Többnyire eladósodott nagyvállalatok, de ők dominálják az energia-, a bányá- és a hadiipart. Ma már a deficitesek állami vállalatok szerepe csökken, de a kormányzat nem képes a megújításukra – többek között a korporalista és korrupt politikai szemlélet miatt –, pedig a kutatási-fejlesztési tevékenységükért is neki kellene gondoskodnia.

Az országban jelen levő, egyre növekvő számú külföldi cég termeli meg a román GDP egyharmadát. A román vállalatok nagy része azonban elszigetelten működik, és nem tud terjeszkedni – a külföldi nagyvállalatok fokozatosan a belföldi piacon is visszaszorítják őket.

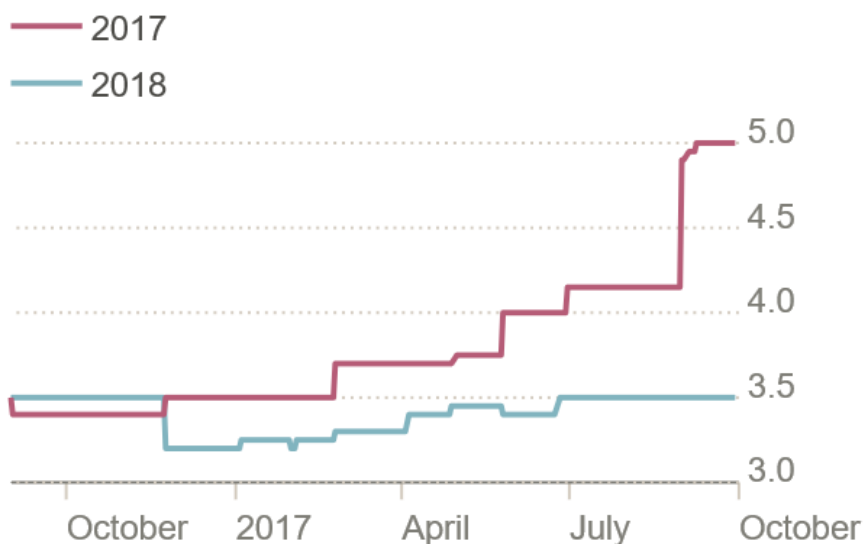
A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS DINAMIKÁJA

A román gazdaságpolitika mégis azért sikeres alapvetően, mert a felsorolt strukturális problémák ellenére is képes tartós fejlődést elérni. A [The Economist jelentése szerint](#) 2017 első félévében – folytatva az előző évek trendjét – továbbra is a háztartások fogyasztása volt a gazdaság fő húzóereje. (Tavaly éves szinten 5,7 százalék volt a GDP-növekedés.) A gazdasági siker másik forrása a gépipar megugrott exportja. Akárcsak a V4-ek esetében, Románia számára is a gazdaság ezen ága a legfontosabb. 2017 őszén azonban egyértelműen a fogyasztás gerjeszti a növekedést, és egyre kevésbé az export. A központi költségvetés kiadásai csak minimálisan járultak hozzá a gazdaság növekedéséhez: mint ismeretes, a kormányzati pénzek több mint 90 százaléka bérekre, nyugdíjakra és az állami intézmények fenntartására megy el, befektetésre alig kerül sor (lásd az elakadt autópálya-építkezéseket).

1. ábra
Románia GDP-jének alakulása

Romania GDP forecast

By date of forecast, annual % change

Source: Bloomberg. 02 Oct 2017

2017 első felében több mint 7 százalékkal emelkedett a kiskereskedelem forgalma; ugyanebben a periódusban a szolgáltatások volumene éves szinten 6 százalékkal nőtt. A fogyasztás összességében több mint 2 százalékkal járult hozzá az 5,7 százalékos gazdasági növekedéshez. Ebben a viszonylatban az exportnak 0,9, az importnak 1,1 százalék hozzájárulása volt, míg a kormányzati befektetések és a tőkehozam 0,2 százalékot adott hozzá. Mindez rövid távon a gazdaság fejlődésében a fogyasztás szerepének a további elsőbbségét jelzi.

A mostani román konjunktúra rövid távon a munkaügyeknek is kedvez: 2016-ra a munkanélküliség aránya hivatalosan 5,5 százalékra csökkent (bár ehhez főleg a nagymértékű kivándorlás járult hozzá), a fizetések pedig megugrottak (2015-ben 8,3, tavaly pedig 13 százalékkal).

NÖVEKVŐ GONDOK

Ugyanakkor az elemzők szerint már tornyosulnak a viharfelhők a román gazdaság fölött, s a gazdasági *boom* már az idén lelassul. Ennek legfőbb jele, hogy a tőkefelhalmozás és a megtakarítások szintje csökkent, vagyis az állampolgárok és az állam a tartalékaikat élék fel. A társadalom számára mindez nem

látható, aminek a fő oka az, hogy növekszik az export és az import is, nő az árubőség, további vásárlási lázat gerjesztve (a gépkocsik száma és az ingatlanárak a GDP bővülése feletti arányban emelkedtek). Mindez a laikusok számára a felhőtlen növekedés látszatát kelti.

Mindemellett az [EU-s adatok szerint](#) a termelékenység nem növekedett, az [Európai Bizottság jelentése](#) pedig úgy ítéli meg, hogy a végeredmény növekvő infláció, valamint költségvetési és kereskedelmi deficit lesz, s az utóbbiakra a román kormány nem reformokkal, hanem piacvédő, protekcionista intézkedésekkel igyekszik válaszolni (például a bevásárló központoknak kötelező a román árukat átvenniük). Mindez azt jelzi, hogy a román gazdaságpolitika alakítói egyre inkább improvizálnak, veszítenek a stratégiaképző képességükből. A protekcionista intézkedéseket a hatalom egyes intézményei nacionalista propagandával készítik elő, ami minket, magyarokat, különösen is érint, mert már a napi politika része lett a pszichológiai hadviselés, az információs manipulálás. Sajnos, ez utóbbi világjelenség, nem egyedi eset.

A kérdés tehát csupán az, hogy mikor várható a romániai gazdasági problémák jelentőssé válása. A legtöbb elemző szerint már ez év végén megtorpanhat a gazdasági növekedés. Ezt sejteti, hogy a második negyedévben az elsőben mért 1,8-ről 1,6 százalékra csökkent a GDP növekedése.

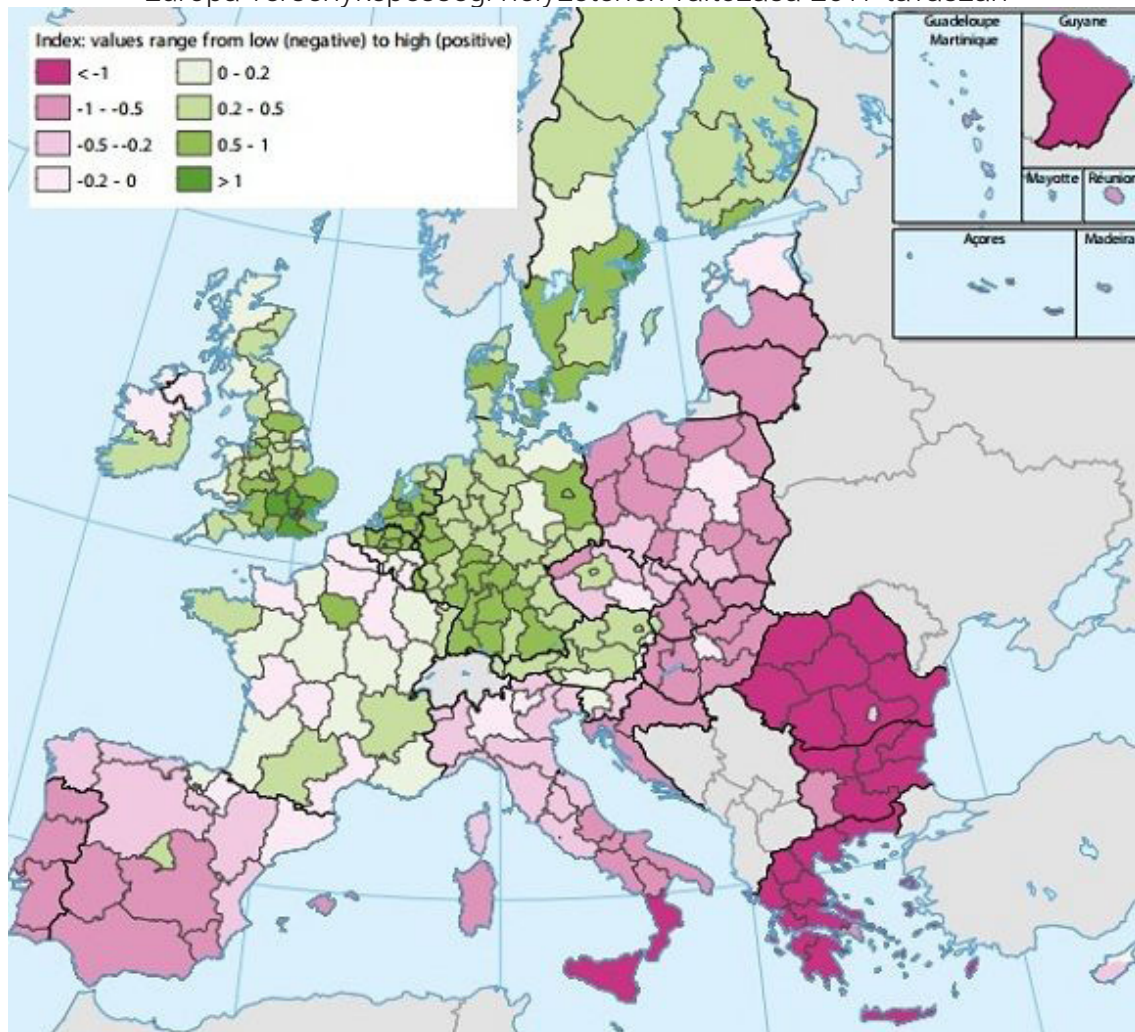
A bruttó állóeszköz-felhalmozás (tőkenövekedés) messze lemarad a fogyasztás és a GDP bővülésétől, sőt 2016-ban a tőkeállomány 2,2 százalékkal csökkent, és ez a tendencia idén is folytatódott (az első negyedévben 0,6 százalékkal zsugorodott). A Román Nemzeti Bank sikertelenül próbálta árfolyam-politikával ellentételezni ezt a trendet. Pedig maga a tőkehiány is elég ahhoz, hogy destabilizálja a román gazdaságot. Épp ezért Bukarest idén újratekerte a Nemzetközi Valutaalappal a hiteltárgyalásokat; eddig egy hitelkeretről egyeztek meg.

Az Európai Befektetési Bank (*European Investment Bank*, EIB) [2016-os jelentése](#) szerint egy másik probléma, hogy a GDP-nek csupán 21 százalékát teszi ki a bruttó befektetési arány, ami kevés a technikai modernizációhoz. Mindehhez társul a munkaerőpiac szűkössége, vagyis az, hogy kevés a szakképzett munkavállaló. Ennek következtében Románia gazdasága nem tud az EU fejlettségi átlagához közelíteni. Az alacsony befektetési arány, a tőke hiánya, a szakképzett munkaerő elvándorlása egyaránt hozzájárul a gazdaság hatékonyságának az alacsony szinten tartásához.

Ennek viszont egyenes következménye, hogy az utóbbi években, sajnos, nem javult az ország versenyképessége, a román régiók uniós szinten megrekedtek a legalsó kategóriában. A gazdaság versenyképessége lényegében a számos mutató segítségével azt jelzi, hogy egy ország mennyire vonzó és fenntartható környezetet biztosít az ott élőknek és az ott működő vállalatoknak. Ennek érdekében kell felmérni az állami intézményrendszerek hatékonyságát, az adott ország gazdasági stabilitását, az infrastrukturális viszonyokat, az egészségügyi rendszert, az oktatást, valamint a munkaerőpiaci mutatókat, a piac méretét, a technológiai felkészültséget, az üzleti szféra kifinomultságát és a különböző fejlesztéseket.

2. ábra

Európa versenyképességi helyzetének változása 2017 tavaszán

Az említett problémákat tükrözi az infrastruktúra-befektetések elmaradása – sőt, 2017-ben már 25 százalékkal kevesebb pénzt költött a kormányzat az úthálózat fejlesztésére. A román gazdaság aránytalanságaira jellemző, hogy ugyanakkor a magánjellegű építkezések volumene 2016 és 2017 között 60 százalékkal növekedett.

A *The Economist* hivatkozott adatai szerint a költségvetési deficit jövőre meghaladja a GDP 3 százalékát, ami már a vezető pénzügyi körök számára aggodalomra adhat okot. A deficit növekedésének fő oka a fogyasztás és az azt gerjesztő import bővülése. Erős nyomás nehezedik a kormányra, hogy korrigálja a problémát.

3. ábra
A folyó fizetési mérleg előrejelzése

Romania current account forecast

By date of forecast, % of GDP

Source: Bloomberg. 02 Oct 2017

A KÜLGAZDASÁG ÉS A GAZDASÁGPOLITIKA

Az idei második negyedévre a kivitel 9,1, a behozatal 9,4 százalékkal emelkedett. Ez azt jelenti, hogy 1 százalékkal alacsonyabb, mint az első negyedévben. A külkereskedelem növekedése tehát magas, de csökkenő tendenciájú. Az export húzóereje a főbb uniós partnerek – Németország, Olaszország, Hollandia, Franciaország – bővülő gazdasága és vásárlóereje. A külkereskedelmi deficit a szakemberek szerint nem aggasztó mértékű, mert nem a hitelállományt növeli. A román exporton belül a gépipari termékek kivitele magas arányban, 10,9 százalékkal nőtt, és ez maga után húzta a szolgáltatások exportjának a bővülését is, hiszen az ipari parkok új típusú szolgáltatásokat hoznak létre.

A román kormányprogram a fenntartható fejlődés érdekében elsősorban a schengeni övezettel, a V4-gyel és a Törökországgal folytatott gazdasági kapcsolatokat bővítené. Ez logikus, hiszen rövid távon e régiók tudnak nagyobb mennyiségű román árut fogadni, itt ismerik a román *brandeket* a leginkább, innen jönnek a befektetők is. A román gazdaságpolitika talánya, hogy idén mégis lassult az e régiókkal való infrastruktúra kiépítése, így pl. kitolódtak az autópálya-építkezések időhatárai.

Az új költségvetési prioritások a honvédelmi beszerzések lettek: a tervek szerint Románia 2020-ig nagyjából 10 milliárd euró értékben vásárol fegyverzetet – főleg az Egyesült Államoktól. Ez viszont azt sejteti, hogy a román hatalom csúcsán vita zajlik a gazdaságpolitikáról:

- A Román Nemzeti Bank és a kormány inkább infrastruktúrát fejlesztene, és exportot növelne.
- A Nemzetbiztonsági Tanácsban képviselt „mély állam” – a titkosszolgálatok és a hozzájuk kötődő üzleti, ügyészi, politikai, médiacsoportok – viszont a hadiipart, illetve a biztonsági célokat szolgáló infrastruktúrát fejlesztené. E tábor egy erősen centralizált államot épít a titkosszolgálatok és az ügyészségek együttműködésével. Céljuk a regionális katonai hatalmi státusz atlantista „hátszéllel” történő erősítése, amitől azt várják, hogy idővel gazdasági hozadéka is legyen. Regionális hatalomként szeretnének energiaelosztó központtá és IT-hatalommá válni, valamint befolyást kivetíteni pl. Moldovára.

Meglátásom szerint egyik tábor elképzelése sem fog felülkerekedni a kormányzati ciklus végéig, így 2020-ig egy hibrid gazdaságpolitikára számíthatunk, gyakori hajtűkanyarokkal. Ez utóbbiakat jelzi, hogy a kormány mind a francia–német páros, mind az amerikaiak felé hadiipari, pénzügypolitikai gesztusokat tett – gyakran összefüggéstelenül (lásd alább a helikoptertender viszontagságait).

KÜLGAZDASÁGI KIHÍVÁSOK, FŐBB PARTNEREK

[Az EU-val való kapcsolatok problémái](#)

Az Európai Bizottságnak (EB) a Romániát monitorizáló jelentései ismételten az igazságügyi reform, illetve a korrupció elleni harc fontosságára hívják fel a figyelmet. Az EB részéről egy újabb kihívás is felmerült Bukarest számára: 2017 nyarán ugyanis egy *white paper* tanulmányt köröztettek, amely – német és francia támogatással – egy többsebességes EU létrehozását szorgalmazta. A még nem schengeni tag Románia számára így egyre nő az elszigetelődés veszélye.

Értékelésem szerint viszont az Európai Uniót olyan komoly problémák kötik le, mint a Brexit, a görög válság, a keleti szomszédságpolitika, továbbá a németországi, franciaországi, hollandiai, olaszországi kormányalakítás, amelyek zavarossá teszik, mi is lenne a mag-Európa lényege. Ilyen bizonytalan, nem pontosított téma az euró, a pénzügyi unió ügye, amelyről az EU vezető államai sem tudnak megegyezni. Némiképp megnyugtatóan hat Angela Merkel németországi választási győzelme, amely garantálhatja Berlinnek a térségünk iránti további érdeklődését, valamint az a tény, hogy az EB tárgyalja Románia és Bulgária schengeni tagságának a megadását. Bukarest 2020-ig mintegy 22 milliárd eurónyi uniós forrással rendelkezik, e

keret felhasználása a reformokon múlik. (2007–2013 között a felhasználási ráta 70 százalék volt.)

[Az amerikai kapcsolat](#)

Az elmúlt hónapok intenzív diplomáciai eseményei egyértelműbbé tették a tágabb régióknak geopolitikai helyzetét. A „Három tenger” kezdeményezés varsói csúcstalálkozójának, Donald Trump elnök lengyelországi megnyilatkozásainak, a hamburgi G20-nak, a szeptemberi német választásoknak és a számos kétoldalú találkozóknak számunkra a fő tanulsága az, hogy az Egyesült Államok igyekszik biztosítani az USA–Közép-/Kelet-Európa szoros partnerségét. Mindez azonban inkább csak a hátszínre bújást jelenti részéről, mert a kihívás Észak-Korea és Irán lett, illetve más, nem európai térségek felé fordul a figyelme. Donald Trump elnök számára a régióknak atlantista kötődése és biztonsága ugyanazt jelenti; egyformán veszélyként tekint Oroszországra, az iszlám militantizmusra és a szélsőséges liberalizmusra. Az egyre erőteljesebben az Egyesült Államokhoz kötődő román politikai elit túlzottan is aggódik amiatt, nehogy csökkenjen Washington érdeklődése Románia iránt, és ezért nagyarányú katonai beszerzéseket tervez az USA-tól. (Klaus Johanniss államfőt a nyáron ezért fogadták Washingtonban.) A román biztonságpolitika túlhevítettsége nem változtat azon, hogy tovább csökken térségünkben a komolyabb fegyveres konfliktus esélye, de jobban ki vagyunk téve a globális kihívásoknak. Számunkra nem túl kedvező módon, ez a folyamat a nemzetközi kapcsolatok transzparenciájának, kiszámíthatóságának a csökkenésével jár – a jó hír viszont az, hogy könnyebben hozzáférhetünk az amerikai technológiához, befektetésekhez.

[Az Egyesült Államok bukaresti nagykövetének üzenetei](#)

A bukaresti amerikai nagykövet, Hans G. Klemm az idei július 4-i fogadáson tartott ünnepi beszédében amiatti aggodásának adott hangot, hogy a román belpolitika zavarai következtében esetleg nem sikerül a terveknek megfelelően a GDP 2 százalékára emelni a honvédelmi költségvetést. Mintegy a román biztonságpolitikai becsvágyakat biztatva, azzal folytatta, hogy az USA kész növelni a gazdasági kapcsolatok volumenét, e célból az idén több gazdasági diplomata és tanácsadó is érkezik Washingtonból. Felszólította az új román kormányt, hogy a gazdaságpolitikájában vegye figyelembe az Amerikai–Román Alapítvány tanácsait. Klemm további támogatásáról biztosította a korrupció elleni küzdelmet, és a Trump–Johannis-találkozót kommentálva kijelentette, a „kétoldalú kapcsolatok tökéletesek, és azok is maradnak”.

Az Egyesült Államok George Friedman politológus révén is üzent: várják, hogy beinduljon a tervek szerint jelentős amerikai részvétellel működő Román Szuverén Befektetési és Fejlesztési Alap, amelybe a román állami vagyon jó részét is beszerzik. Mindemelllett Románia óriási hadiipari megrendeléseket jelent az USA-nak:

legújabb Patriot rakétaelhárító rendszereket és F-16-os vadászbombázókat akar vásárolni. A gazdasági kapcsolatokat az amerikai biztonságpolitikai érdekeknek rendelik alá – ez utóbbi a prioritás. A Román–Amerikai Alapítvány vezetői főleg amerikai üzletemberek, akik tavaly azt tanácsolták a román kormánynak, hogy a főbb döntései előtt konzultáljon velük. Az USA gazdaságilag is érvényesülne Romániában, bár jelenleg csak a hatodik-hetedik befektető az országban, és a tizenegyedik kereskedelmi partner. Fő eszközei a befektetési alapok, amelyek – bár égetően szükséges tőkét hoznak – alig adóznak, és a nyereségüket többnyire kiviszik Romániából.

[*Újító szándék a román–kínai gazdasági kapcsolatokban*](#)

Liviu Dragnea, a vezető román kormánypárt (PSD) elnöke kínai mintára hozná létre a Román Kereskedőházat, amelynek a dolga lenne a kkv-k hitelezése, tanácsadása, képviselése. Dragnea arra hivatkozott, hogy a kínai kormányzati partnerei javasolták ezt a megoldást, mert a román termelők csak szervezeten, csoportosan tudnának Kínában érvényesülni. Érvelésük szerint, ha például a román agrártermelőknek lenne ott hatékony képviselőjük, akkor a kormányközi megállapodásokban a termékek kontingenséről, a garanciákról is megegyezhetnének. A román–kínai kapcsolatok elmaradnak az elvárásoktól, Peking – a megállapodások ellenére – a bukaresti politikának a nyugati lobbizások eredményeként történt változásai miatt elesett több fontos romániai befektetéstől (a cernavodăi atomerőmű, autópálya-építés, Duna-csatorna, bányászat). A román fél az együttműködése fejében termékei piacra jutásának felgyorsítását kérte, s emiatt született a kereskedőház ötlete. Ebből az esetből is kitűnik, hogy szomszédunkban a kormány melletti hatalmi központként működik a PSD pártvezetősége – amit Kína is felismert.

[*A francia–román kapcsolatok rejtett oldala*](#)

Emmanuel Macron francia elnök 2017. augusztus közepén hivatalos látogatást tett Bukarestben. A „mély és történelmi barátság” ünneplése csak a felszínen volt őszinte, a színpalak mögött komoly feszültségek terhelik a kétoldalú kapcsolatokat. Párizs fenntartásokkal támogatja Románia schengeni tagságát, Bukarest pedig nem teljesíti a beígért hadiipari megrendeléseket. A francia–német Airbus Helicopters Group szerint ez utóbbi miatt a Brassó környéki üzemüket, ahol most helikopterek felújítása folyik, nem fogják katonaihelikopter-gyárrá fejleszteni. Bukarest nemrég úgy döntött, inkább a Bell Helicopters üzemét viszi Romániába. Az Airbus meglepően éles nyilatkozata arra is figyelmezteti Romániát, hogy az Egyesült Államok – szemben a franciákkal – nem szokta betartani az ígéreteit, pl. a technológiatranszfer területén. A román kormányzat mintegy 10 milliárd eurót akar katonai beszerzésekre költeni. Ezt az összeget aligha lehet a költségvetésből kigazdálkodni – a tervek tehát várhatóan korrekcióra szorulnak, már csak a nemzetgazdaság egyre nagyobb gondjai miatt is.

Bukarest időközben nem várt intenzitású nemzetközi információs háborúba is keveredett a biztonsági ambíciói miatt, ami további bizonytalansági tényezőt jelent az ország politikájában.

A román–orosz viszony

Oroszországhoz egyre kevesebb szál fűzi a román gazdaságot: energiaszükségletének csupán 15 százaléka érkezik onnan. Egyes ágazatokban viszont – mint az alumíniumipar, a kohászat, a kőolaj-finomítás – jelentős az orosz jelenlét.

Idén június 21-én a román szociálliberális kormánykoalíció bizalmatlansági indítvánnyal megbuktatta a saját kormányát, és a belpolitikai botrány felszínre hozta a médiában azt a tényt, hogy az ország a nagyhatalmak geopolitikai küzdelmének a színtere lett. A Sorin Grindeanu vezette kormány megbuktatását Darius Vâlcoval polgármester, a volt pénzügyminiszter kritikus kormányértékelő beszédében hangzott el először, a PSD végrehajtó bizottsági ülésén. Vâlcoval kifogásolta, hogy a kormány visszatartja a bérnövelésre és vidékfejlesztésre szánt forrásokat, továbbá [elhanyagolták az Oroszországgal való kapcsolatokat. Vâlcoval többször kritizálta a médiában az EU-tagságot](#), hátrányként tüntetve fel azt – mint ami „pénzügyileg nem előnyös” Románia számára. Slatinában összpontosul az orosz tulajdonú alumíniumipar. Vâlcoval polgármester városa 38 kilométerre fekszik az Egyesült Államok által működtetett deveselui rakétaelhárító rendszertől és a NATO egyik katonai bázisától. Vâlcoval, aki a Dragnea pártelnököt támogató dél-romániai érdekcsoport vezető személyisége, sokkal inkább az orosz érdekekkel rokonszenvez.

A titkosszolgálati küzdelmet erősíti az is, hogy az elmúlt hónapokban a Moldovai Köztársaságból több orosz diplomatát utasítottak ki, és a chişinăui kormány a román–moldáv katonai kapcsolatok szorosabbra fűzéséről döntött. Közben román–orosz konfrontáció zajlik Ukrajnában, részben amiatt, hogy románok látják el az ukrán kormány kibervédelmét – és ezen a szoros együttműködésen a restriktív ukrán oktatási törvény sem változtat. A román–orosz konfrontáció és annak okai hosszú távon meg fognak maradni. Az oroszok célja lehet az USA által támogatott román titkosszolgálatok és ügyészségek alkotta szűk hatalmi mag háttérbe szorítása. Ugyanakkor mindkét fél, akárcsak eddig, a jövőben is használni fogja a magyar témát pl. gyűlöletkeltésre, lejáratásra.

A globalizált gazdaság folyamataihoz globális szinten jelentkező nem konvencionális biztonsági kihívások társulnak. Ezek vizsgálatának arra a felismerésre kellene serkentenie térségünk kormányzatait, hogy szorosabbra fűzzék az együttműködésüket.

Az ÉGHAJLAT ÉS A TERMÉSZETI KÖRNYEZET VÁLTOZÁSÁNAK HATÁSAI ROMÁNIÁBAN

Egy román szakértői tanulmány szerint az elmúlt 100 évben 1-2 Celsius-fokkal emelkedett az átlaghőmérséklet Romániában, de ez az ütem felgyorsult az elmúlt évtizedekben. 2030-ig további 1 fokkal lesz melegebb. Ezt a negatív tendenciát erősíti, hogy keleti szomszédunk erdeinek a felét 1990 óta kiirtották, nagyrészt parlagon hever a kommunista időkben kiépített gigantikus öntöző- és csatornahálózat, valamint felelőtlen ipari és urbanisztikai fejlesztések történtek. A felmelegedés következtében kialakuló problémák zöme Dél-Romániában, főleg Bukarestben jelentkezik. A 15 millió hektáros mezőgazdasági terület felén állandósult a szárazság, délen máris kisebb sivatagok alakultak ki. A talaj- és erdőrombolás eredményeként az ország egynegyede rendszeres árvízveszélynek van kitéve tavaszoként, főleg északon. Az elemzés szerint már középtávon jelentősen romlani fog a román mezőgazdaság teljesítménye: akár felére csökkenhet a gabonatermelés. Helyette az extenzív állattartás tör majd előre. A délen élők egyharmada mezőgazdasággal foglalkozik, de gyakorivá válik a kommunális vízhiány, így egész térségek megélhetése válik lehetetlenné. Az ott lakók közül több százezren települhetnek Erdélybe a klímaváltozás miatt is. Mindez a külföldi befektetéseket Erdélyre fogja szűkíteni.

A klímaváltozás tovább mélyíti az Erdély és a Regát közötti különbséget. Ugyanakkor a jelek szerint továbbra is megmarad a román politika fő egységteremtő eszközeként a magyarellenesség – bár a „magyar veszély” a valóságban még csak szimbolikus sem lehetne.

KÉTOLDALÚ KAPCSOLATOK

A magyar–román bilaterális kapcsolatoknak 1990 óta a gazdaság a húzóereje, a hullámzó politikai viszony ellenére az üzletemberek kitűnően együtt tudtak működni. A kétoldalú kereskedelem tavaly meghaladta a 8 milliárd eurót, és Magyarországnak Románia a harmadik legjelentősebb kereskedelmi partnere. (Összehasonlításként: a román–bolgár kétoldalú kereskedelem nem éri el a 2 milliárd eurót.) Ez azt jelenti, hogy a két ország üzletemberei megbíznak egymásban – ami rendkívül fontos, mert minden normális viszony alapja a bizalom. Több mint 140 millió eurónyi magyarországi közvetlen befektetés működik szomszédunknál, ezzel a tizedikek vagyunk a Romániában befektető államok között. Gazdaságilag egymásra vagyunk utalva, és – szerencsés módon – a nemzetközi piacokon nem egymás rovására versengenek a termékeink.

Ezt tudja a két kormányzat is, és a gazdasági vegyes bizottság ülései rendszerezések, kevésbé függenek a napi politikától. A politikai érintkezést viszont beárnyékolja az a tény, hogy a román elit fél a decentralizálástól, a régiók kulturális identitásától – de már nem a magyarok miatt, hanem az erdélyi románok növekvő Bukarest-ellenessége okán. A gazdaságilag gyenge, a brassói ipari parkoktól függő Székelyföld nem lehet kihívás a román államiság számára, hiszen a székelyek Románia keretein belül képzelik el a jövőjüket. Ennek ellenére a román politikai elit a magyarellenességet használja ma is a hatalma megerősítése érdekében.

A magyar politika is hagyott kívánnivalót maga után: 27 éven keresztül nem volt túl összefüggő a nemzetpolitikánk, voltak tapintatlan politikai üzeneteink. De ezeket a problémákat Budapest és Bukarest már megtanulta menedzselni, így a kétoldalú kapcsolatok a médiában megjelenő hisztéria ellenére normálisabbak, mintsem hinnénk – miniszteri szinten folyamatosak az érintkezések, komoly közös energia- és infrastruktúra-projektjeink vannak (gázvezeték, autópálya, közutak, ökológia).

ÉRTÉKELÉS

A román hatalom nem egységes a modernizáció és azzal összefüggésben Magyarország és a magyarság ügyeiben. A román sajtó mélyállamnak nevezi az erőszakszervezetek és a hozzájuk közel álló politikai és gazdasági körök etatista, az államot centralizáló zárt hálózatait – ez a csoport használja a magyarellenességet, leginkább az információs hadviselés eszközével. De van egy fiatalabb, nyugatot járt, nyitott mentalitású, demokrata elit is, amely számára inkább a magyarokkal és a hagyományos európai partnerekkel való együttműködés a fontos. Hosszú távon ez utóbbinak van nagyobb esélye a sikerre, már csak azért is, mert Románia jövője elsősorban attól függ, mennyire tud integrálódni a közép-európai gazdasági térségbe, ahol a legfontosabb partnerei (Németország, Olaszország, a V4) vannak.

Sajnos, az elmúlt években szűkült a magyar és a román kormányzati vezetők közötti kommunikáció. Emlékezzünk csak Victor Ponta volt kormányfő azon kijelentéseire, melyek szerint Orbán Viktor kormányfő olyan, mint Moammar Kaddáfi líbiai diktátor, illetve Bogdan Aurescu volt külügyminiszter sajtónyilatkozatára, amelyben azt állította, hogy Magyarország autista módon viselkedik. A szakértői szintű tárgyalások csak akkor lehetnek sikeresek, ha megtámogatja azokat a vezetők jó viszonya, kapcsolata. Ez tehát a jövő feladata.

A román gazdaság a jelen állapotában nehezen képes megújulni, továbbfejlődni, belépni az IT-forradalom világába. A változás 10 év távlatában strukturális reformokkal, pénzügyi támogatásokkal, oktatással képzelhető el – de ezeknek ma alig van meg a belpolitikai feltételük. Románia schengeni tagsága, az euró bevezetése időben kitolódik, marad Magyarország relatív integrációs előnye. Várható tehát, hogy a bukaresti politika az euroatlanti szövetségi rendszerekben meglévő

pozícióinkat igyekszik majd gyengíteni – a regionális politikai ambíciói érdekében. Mindez viszont nem fogja lényegileg érinteni a bővülő gazdasági kapcsolatainkat, amelyek kezdenek egyre függetlenebbé válni a kormányzati napi politikáktól.

A nagy kérdés tehát szomszédunknál a fenntartható fejlődés biztosítása, amit reformok híján a jelek szerint elsősorban a kereslet-kínálat viszonyainak a pénzügypolitikai befolyásolásával igyekeznek elérni. Kérdés, mennyire lesz ez a kormánypolitika megnyugtató a befektetők számára.